

Мирослав Поповић: *Фрајтри и јереси : духовни њокрећии на Зајпаду дванаестии и штринаестии века*

Београд : Универзитет, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2011

192 стр. ; 18 см

ISBN: 978-86-7405-107-8

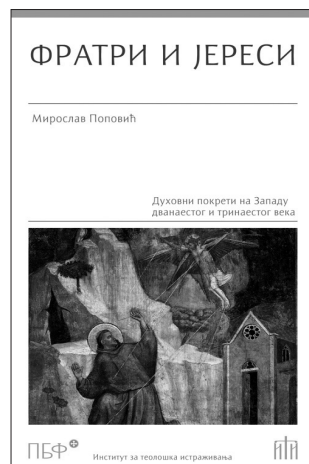
Историографија о Римокатоличкој цркви у средњем веку на српском језику доста је штура. Осим Џозефа Линча и његове *Историје средњовековне Цркве, Усиона хришћанства на Западу* Питера Брауна, као и књиге *Шпанска инквизиција* Беатрис Комеља, у новије време се није појавила готово ниједна монографија или синтеза на ову значајну тему. Тако се проучавање средњовековне црквене историје римокатоличког Запада често своди на неколико општих (без сумње важних и корисних) прегледа црквене историје, попут оне Хуберта Једина, или на свакако веома корисна, али ипак базична дела Петра Лепосавића.

Због свега напред реченог, свако историографско дело које се бави овом изузетно значајном тематиком добија на тежини. Нарочито, ако је засновано на релевантној литератури и поглавито на историјским изворима. Таква је и књига драгог колеге мр Мирослава Поповића *Фрајтри и јереси. Духовни њокрећии на Западу дванаестии и штринаестии века*, која је, захваљујући Институту за теолошка истра-

живања Православног богословског факултета Универзитета у Београду, недавно угледала светлост дана.

Ради се о методолошки добро утемељеном приручнику и на изворима и релевантној литератури заснованом прегледу једног од најкомплекснијих периода за средњовековну Римокатоличку цркву у западној Европи.

Столећа која су у центру пажње аутора су периоди настанка најважнијих црквених редова – франевачког и доминиканског, али и доба албижанских ратова, ширења јереси и настанка инквизиције. Осим тога, црквени редови су много утицали на полет побожности, ширење културе, али и обнову Цркве – једне од најбитнијих феудалних, друштвених, културних и политичких институција средњовековног Запада. Ови редови су, осим тога, дали и немерљив допринос развоју

римокатолицизма у читавој хришћанској васељени.

Свака од ових тема може да буде и монографска целина за себе. О овим темама, чињеница је, у свету је писано заиста много. Међутим, нашој историографији је недостајао један преглед на 200 страна, једно дело које би било полазна основа за свако проучавање ових аспеката средњовековне историје Западне цркве.

Самом делу приступљено је интердисциплинарно, што се види већ у уводном поглављу које третира проблем јереси. Аутор овде даје религијске, али и историјско-правне анализе овог питања и проблема дефиниције јереси. Затим на неких петнаестак страна (стр. 17–32) даје се један концизан преглед питања побожности у Европи 11–13. века. Говори се о покретању крсташких ратова, али и ширењу идеје апостолске мисије Цркве, стварању универзитета и другим културним и духовним активностима клиничевске реформисане Цркве.

Потом Поповић даје неколико значајних података о појави фратора и циљевима, односно њиховој делатности и улози унутар Цркве. На овом месту треба истаћи да је аутор сва своја поглавља богато илустровао цитатима из извора, многе и сам преведећи са енглеског или неког другог језика. На овај начин, парафразирајући предговор самог аутора, ствара се јаснија слика о феномену фратора у западној Европи у позном средњем веку.

Апоштол сиромаштва и светица *проповедник* су синтагме у наредном поглављу иза којих се скривају кратке биографије двојице оснивача најраспрострањенијих римокатоличких црквених редова – Светог Фрање Асишког и Светог Доминика де Гузмана. Обе биографије су засноване на савременим изворима, хроникама и документима, али и најрелевантнијој странијој литератури.

Следећа два поглавља су кључна и дају један сасвим солидан приказ настанка инквизиције, као и албижанских ратова, али и делатности фрањеваца и доминиканаца до конца тринаестог века. Поглавље о инквизицији почиње прологом о понтификату папе Иноћентија III, једног од најзнаменитијих средњовековних римских бискупа. У његово доба догодили су се Четврти крсташки рат и пад Цариграда 1204. године, али је и албижанско учење захватило Француску. Ширење ове дуалистичке јереси изазвало је рат на југу и југоистоку Француске, што је покренуло крсташки рат. Осим тога, основана је, од стране наследника поменутог папе Иноћентија III и инквизиција. Аутор је дао вероватно до сада на српском језику најбољи опис настанка и делатности инквизиције, сумиравши га на неколико десетина страна. Ово и наредно поглавље су свакако најквалитетнији делови ове синтезе, и несумњиво ће бити одлична полазна основа свим даљим истраживањима.

Поглавље које се односи на фрањевце и доминиканце до краја 13. века даје један кратак, али свеобухватан и комплетан преглед улоге два реда како у црквеним пословима, тако и у друштвеном животу феудалне западне Европе тога времена. Акцент је стављен на однос ова два црквена реда према универзитетима, уметности, мирском свештенству, али и на озбиљна теолошка питања, као и увек сложен однос средњовековне, нарочито, Римокатоличке цркве и науке. Међу теолошким питањима вреди напоменути део који се односи на однос фрањеваца и доминиканаца према греху, затим настанак и развој теологије чистиштва и представа о рају.

Свакако треба истаћи да колега мр Мирослав Поповић не даје коначне оцене свих ових питања. Његова књига ће представљати без даљњег основу за свако даље проучавање ове тематике, свакако као најкориснији приручник за настапак и развој фрањеваца и доминиканаца, као и за настанак инквизиције и албижанске ратове. Искрпно коришћење савремених извора, компилација готово све досадашње домаће, као и кључне стране литературе, представљају значајан квалитет ове добре синтезе која је свакако била неопходна нашој историографији, која и иначе има потребу за новим квалитетним делима из области медијевистике.

Борис Стојковски

Мирослав Поповић: *Српска краљица Јелена између римокатоличанства и православља*

Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2012

119 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-86-7405-072-9

Краљица Јелена, жена краља Уроша I Немањића, и мајка потоњих српских краљева Стефана Драгутина и Стефана Милутина, једна је од несумњиво најмаркантнијих и најзнаменитијих личности српског средњег века. У историографији, али и традицији, остала је позната и као Јелена Анжујска.

Недавно је, у издању Института за теолошка истраживања Пра-

вославног богословског факултета Универзитета у Београду, а трудом и радом поштованог колеге са Одељења за историју Филозофског факултета у Београду мр Мирослава Поповића, изашла најновија књига која се управо бави животом српске краљице Јелене. У питању је један концизан (на око 120 страна), али врло детаљан и изворима добро поткован преглед живота, де-